

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 18.10.2025).

2. Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права : Указ Президії Верховної Ради УРСР від 19 жовтня 1973 р. № 2148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-08#Text> (дата звернення: 18.10.2023).

3. General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12 of the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), E/C.12/2000/4, UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), 11 August 2000, https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/Health/C_14.pdf (accessed 20 October 2025).

4. General comment no. 21, Right of everyone to take part in cultural life (art. 15, para. 1a of the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights). UN. Committee on Economic, Social and Cultural Rights (43rd sess. : 2009 : Geneva). URL: <https://www.ohchr.org/en/resources/educators/human-rights-education-training/i-general-comment-no-21-right-everyone-take-part-cultural-life-article-15-para-1-international> (accessed 20 October 2025).

5. Міжнародна хартія фізичного виховання та спорту : Хартія Орг. Об'єдн. Націй з питань освіти, науки та культури від 21.11.1978. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_350#Text (дата звернення: 20.10.2025).

Ключові слова: права людини, право на здоров'я, право на спорт, Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав, право на культуру.

Key words: human rights, right to health, right to sport, Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), right to culture.

Ярмакі Володимир Христофорович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У ДОБУ НОВІТНІХ ВОЄННИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Стрімкий розвиток новітніх військових технологій – автономних систем озброєнь, штучного інтелекту, кібероперацій та інформаційних маніпуляцій — докорінно трансформують характер сучасних збройних конфліктів і створює безпрецедентні виклики для системи міжнародного права. Існуючі норми міжнародного гуманітарного та кримінального права не враховують специфіки технологічних засобів війни, що ускладнює кваліфікацію злочинів, визначення відповідальних суб'єктів і забезпечення захисту цивільного населення. В умовах російської агресії проти України ці проблеми набувають особливої гостроти: кібератаки на критичну інфраструктуру, використання алгоритмічних систем у воєнних діях та масові порушення прав людини вимагають оновлення підходів до міжнародно-правової відповідальності та механізмів правового захисту.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поєднання норм міжнародного кримінального права, міжнародної відповідальності держав і системи захисту прав людини

в єдиний правовий простір, здатний ефективно реагувати на технологічні виклики сучасних воєн.

Метою доповіді є комплексний аналіз трансформації міжнародно-правових механізмів відповідальності та захисту прав людини в умовах використання новітніх технологій війни, а також визначення перспектив удосконалення міжнародних і національних інструментів правового реагування.

Римський статут Міжнародного кримінального суду (1998 р.) [1] визначає основні категорії міжнародних злочинів — геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та агресію. Проте його положення були сформовані в добу традиційних воєнних дій, коли головними засобами застосування сили були фізична зброя та командна структура.

Використання штучного інтелекту та автономних систем озброєнь створює принципово нові ситуації, коли рішення про застосування смертоносної сили приймає не людина, а алгоритм. Це породжує питання: хто несе юридичну відповідальність — розробник, оператор чи держава, що використовує таку систему?

Міжнародні документи (аналітика Human Rights Watch [2], ICRC [3]) підкреслюють небезпеку втрати контролю людини над застосуванням сили. У цьому контексті потребує переосмислення принцип індивідуальної кримінальної відповідальності — один із наріжних каменів Нюрнберзьких принципів. Якщо злочин вчиняється алгоритмом, юридична система стикається з проблемою відсутності “виконавця” у традиційному розумінні.

Кібератаки на об’єкти енергетичної, транспортної чи медичної інфраструктури можуть спричинити жертви серед цивільного населення, що робить їх сумісними з поняттям “застосування сили” у розумінні Статуту ООН. Проте чинна практика не дає чітких критеріїв кваліфікації таких дій.

Доктрина «Tallinn Manual 2.0» пропонує вважати кібератаки актом агресії, якщо вони мають масштабні руйнівні наслідки. Утім, питання доказовості та атрибуції (встановлення, хто саме здійснив атаку) залишається відкритим, що ускладнює притягнення держав до відповідальності [4].

Відсутність чітких механізмів контролю сприяє безкарності, а отже — послаблює міжнародне право як систему запобігання війнам.

У сучасних конфліктах особливо гостро постає питання співвідношення між державними обов’язками щодо дотримання міжнародного гуманітарного права та захисту прав людини.

Держава несе міжнародно-правову відповідальність за дії, здійснені під її контролем або за її згодою, що порушують норми міжнародного права. Проте в умовах кібероперацій і автономних систем визначити рівень “контролю” стає дедалі складніше.

Це створює небезпеку виникнення “сірого простору” безвідповідальності, коли держави заперечують свою причетність до технологічних злочинів, прикриваючись анонімністю кібератак або автономністю систем озброєнь.

Водночас такі дії прямо впливають на реалізацію основоположних прав людини — права на життя, безпеку, приватність, свободу від катувань. Таким чином, питання міжнародно-правової відповідальності та захисту прав людини у цифрову добу невіддільні.

Україна, маючи досвід протистояння гібридній агресії, стала одним із драйверів оновлення міжнародного правопорядку. З 2014 року українська держава систематично фіксує факти воєнних злочинів і порушень прав людини, активно співпрацюючи з МКС, ЄСПЛ, ООН і правозахисними організаціями.

Подальші кроки мають включати:

імплементацию норм міжнародного гуманітарного та кримінального права в національне законодавство;

створення національного механізму відшкодування шкоди жертвам воєнних злочинів; розробку національної стратегії щодо регулювання військового використання штучного інтелекту та кіберозброєнь;

участь у формуванні міжнародних правил контролю за автономними системами та алгоритмічними рішеннями у військовій сфері.

Україна може відігравати лідерську роль у просуванні ініціатив щодо формування глобального правового режиму “гуманного використання технологій у війні”.

Отже, сучасні воєнні конфлікти демонструють, що міжнародне право потребує оновлення, аби ефективно реагувати на виклики, спричинені використанням штучного інтелекту, автономних систем озброєнь і кібероперацій. Існуючі норми гуманітарного та кримінального права не завжди дозволяють кваліфікувати технологічні форми агресії, визначити відповідальних осіб і забезпечити належний захист цивільного населення. У цих умовах особливої ваги набуває інтеграція механізмів міжнародної відповідальності держав і системи захисту прав людини, що має гарантувати невідворотність покарання за воєнні злочини незалежно від форми їх вчинення.

Для України це питання не лише правової справедливості, а й стратегічного позиціонування в глобальній системі безпеки. Відновлення верховенства права, документування воєнних злочинів і активна участь у формуванні міжнародних стандартів використання технологій у війні посилюють авторитет нашої держави та сприяють побудові нової архітектури міжнародного правопорядку, заснованої на поєднанні гуманності, відповідальності та технологічної етики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р. Офіційний сайт ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
2. Human Rights Watch, Mind the Gap: The Lack of Accountability for Killer Robots, HRW Report, 2020. URL: <https://humanrightsclinic.law.harvard.edu/clinic-and-hrw-release-report-mind-the-gap-the-lack-of-accountability-for-killer-robots/>
3. International Committee of the Red Cross, The Potential Human Cost of Cyber Operations, Geneva, 2018. URL: https://books.google.com.ua/books/about/The_Potential_Human_Cost_of_Cyber_Operat.html?id=dSwlZgEACAAJ&redir_esc=y
4. Schmitt M. Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations. Cambridge University Press, 2017. 562 p.

Ключові слова: міжнародне право, міжнародна відповідальність, права людини, воєнні технології, воєнні злочини, штучний інтелект, кібероперації.

Key words: international law, international responsibility, human rights, military technologies, war crimes, artificial intelligence, cyber operations.

ЯРМАКІ В.Х.

Міжнародно-правова відповідальність та захист прав людини у добу новітніх воєнних технологій: виклики та перспективи для України.....44

ГРЕБЕНЮК Д.О.

The development of scientific discourse in the context of the influence of ECHR practice on the phenomenon of extradition.....47

MANUILOVA A.

Völkerrechtliche verpflichtungen und das Estoppel-prinzip: garantien zur wahrung der Menschenrechte in Kriegszeiten.....49

КОЛЕЧКО Д.М.

Проблемні аспекти стягнення аліментів у спрощеному та наказному провадженні.....51

РУГАЛО Б.А.

Принципи прав людини і штучний інтелект.....54

АБЛОВ І.Є.

Підсудність кримінальних проваджень в контексті захисту прав людини.....56

Секція № 2

Захист прав людини в Україні під час воєнного стану

TULIAKOV V.

War without world: the legal challenges of contemporary conflict and human rights.....60

ОБУШЕНКО Н.М.

Зайнятість населення та працевлаштування в Україні: правове регулювання, державна політика та виклики 63воєнного часу.....63

КАРЛІНСЬКА С.І.

Деякі особливості здійснення представництва адвокатом у справах про відшкодування шкоди завданою військовою агресією рф.....66

ГУТНИК В.В.

Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України: очікування, виклики та перспективи.....68

ОКОПНИК О.М., ЛОПУХОВА Я.В.

Проблемні питання захисту прав людинипід час воєнного стану.....71

ГРЕБЕНЕНКО І.О., СОКОЛОВА К.М.

Застосування поліцейськими технічних засобів фіксації (відеокамери, боді-камери) у процесі адміністративно-юрисдикційної діяльності в умовах воєнного стану.....73

ЗАДОРІН В.В.

Захист військовополонених в полоні та після.....75

КРАСНОГОР О.В.

Співвідношення функцій Міністерства юстиції України з іншими органами державної влади у сфері охорони прав людини.....76

ПІДГОРОДИНСЬКА А.В.

Воєнний стан і права людини під час кримінального провадження.....79